Strukturledighed, Phillipskurver og dansk økonomisk-politisk debat*

Peter Skott, Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

Revideret udkast, april 1996

Resume
Der er ikke i de makroøkonomiske modeller ADAM og SMEC belæg for eksistensen af strukturledighed i en `NAIRU'-forstand. Tværtimod, hvis man tror på ADAM og SMEC, så kan beskæftigelsesproblemet løses permanent og uden afledede betalingsbalanceproblemer ved brug af finans- og valutakurspolitik. En gennemgang af rapporter fra bl.a. DØR og Økonomiministeriet viser endvidere, at mange af de supplerende argumenter for strukturproblemerne på arbejdsmarkedet er irrelevante eller misvisende.

Abstract
The presence of structural unemployment and of a well-defined NAIRU finds no support in the existing macroeconometric models of the Danish economy. According to these models, a suitable combination of fiscal and exchange rate policies could reduce unemployment permanently without causing increasing rates of inflation or balance of payments problems. Other common arguments for the importance of structural problems in the labour market turn out to be irrelevant or misleading.

JEL classification: E24, E60

Key words: Structural unemployment, Phillips curve, exchange rate policy.

* En tidligere udgave af denne artikel har været fremlagt ved et seminar på Økonomisk Institut, Aarhus Universitet. Jeg vil gerne takke deltagerne heri samt Torben M. Andersen, Søren Harck, Jesper Jespersen, Lars Muus, Peter Møllgaard, Claus Vastrup, Ebbe Yndgaard og en anonym referee for kommentarer. Artiklen kommer i Nationaløkonomisk Tidsskrift.

`Strukturproblemerne på arbejdsmarkedet' har de seneste år været et jævnligt tilbagevendende tema i den økonomiske debat. Som et mantra gentages det i det uendelige af politikere, journalister og læserbrevsskribenter. Inspirationen og argumentationen er imidlertid hentet fra fagøkonomerne. Det økonomiske Råd's rapporter, Økonomiministeriets Oversigter og Finansministeriets Redegørelser har været præget af stor enighed: Traditionel keynesiansk efterspørgsels- og valutakurspolitik er stort set ubrugelig i den danske situation. Forsøg på at løse beskæftigelsesproblemerne ad denne vej kan give en kortvarig bedring, men fører på længere sigt til en forværring af beskæftigelsen og øgede gældsproblemer. En løsning af beskæftigelsesproblemet er mulig, men der kræves strukturændringer på arbejdsmarkedet.

Denne holdning begrundes i teorier, der siden slutningen af 1970erne har vundet stor popularitet. Argumentet, der er yderst simpelt, skitseres kort i afsnit 2. På baggrund af teoriernes popularitet og de enslydende anbefalinger fra landets meningsdannende økonomer kunne man formode, at de teoretiske argumenter finder stærk støtte i de empiriske resultater. Det vil i denne forbindelse først og fremmest sige de store økonometriske modeller SMEC og ADAM, som anvendes både ved prognoser og ved evalueringen af mulige politiske indgreb. Afsnit 3 viser, at denne formodning ikke holder stik. Hvis man har tillid til SMEC og ADAM er konklusionerne helt entydige: (i) Betingelserne for en teoretisk veldefineret `strukturarbejdsløshed' er ikke opfyldt; (ii) den danske økonomi er karakteriseret ved en traditionel, gammeldags Phillips kurve med et trade-off mellem arbejdsløshed og inflation, både på kort og langt sigt; (iii) keynesiansk efterspørgsels- og valutakurspolitik muliggør en permanent forbedring af beskæftigelsen uden afledte betalingsbalance problemer. Afsnit 4 betragter nogle supplerende og hyppigt anvendte argumenter for fokuseringen på arbejdsmarkedets struktur (realløns-Phillipskurver og regionale forskelle i arbejdsløshed og lønudvikling). Et kort afsluttende afsnit opsummerer de vigtigste konklusioner og nogle af artiklens begrænsninger.

Afsnit 2: Strukturledighed

Udgangspunktet for analysen er en `kvasi-ligevægtsbetingelse' for arbejdsmarkedet. Antag f.eks., at både udbud og efterspørgsel efter arbejdskraft (henholdsvis L^s og L^d) afhænger af reallønnen w/p. Ligevægtsbetingelsen bliver dermed

$$L^d(w/p; x) = L^s(w/p; z) \quad (1)$$

hvor x og z betegner vektorer af relevante parametre til beskrivelse af de institutionelle forhold i den betragtede økonomi. En ligevægtsløsning bestemmer reallønnen og beskæftigelsen som funktioner af parametrene x og z:

$$L^*=L^*(x,z) \; ; \; (w/p)^*=\omega(x,z) \quad (2)$$

En lignende bestemmelse af L* og (w/p)* på arbejdsmarkedet kan opnås i `efficiency wage' modeller ($L^s$ funktionen må blot fortolkes, ikke som en traditionel udbudskurve, men som resultat af virksomhedernes omkostningsminimerende lønfastsættelse) eller i fagforeningsmodeller (hvor L* og (w/p)* i `right to manage' modeller fastlægges ved fagforeningens nyttemaximering under hensyntagen til efterspørgselskurven L^d). Løsningen L* betegner i alle disse forskellige formuleringer en situation uden ufrivillig arbejdsløshed i keynesiansk forstand. Ligevægten er derimod fuldt forenelig med eksistensen af friktions- og strukturarbejdsløshed.

Ligevægtsbestemmelsen af L* og (w/p)* kan sammenkædes med inflationsteori. Lønforhandlinger på arbejdsmarkedet bestemmer pengelønnen, og den faktiske realløn opstår ved et samspil mellem denne pengeløn og udviklingen i priserne. En uventet høj efterspørgsel på varemarkedet giver sig udslag i højere priser og en højere beskæftigelse end forventet. Der vil med andre ord være en positiv sammenhæng mellem den realiserede beskæftigelse og forskellen mellem den faktiske og den forventede inflation:

$$L = L^* + f(\pi-\pi^e) \; ; \; f'>0 \quad (3)$$

hvor π og π^e betegner den faktiske og den forventede inflationsrate. Ved omskrivning af ligning (3) fås den forventningsudvidede Phillipskurve

$$\pi = g(L^*-L) + \pi^e \;\; ; g'<0 \qquad (4)$$

Hvis $u=(L^*-L)/N + u^*$ er den registrerede arbejdsløshedsrate, og ligevægtsarbejdsløsheden u^* og arbejdsstyrken N er funktioner af parametrene (x,z), kan ligning (4) også skrives på formen

$$\pi = \phi(u; x,z) + \pi^e \;\; ; \;\; h_u<0 \qquad (5)$$

I en langtløbsligevægt med en konstant inflationsrate må det med rimelighed antages, at den faktiske inflation svarer til den forventede, dvs $\pi=\pi^e$. Med denne restriktion udtrykker den forventningsudvidede Phillipskurve i (4)-(5) blot ligevægtsbetingelsen (1); på langt sigt bliver Phillipskurven lodret. Ekspansiv efterspørgselspolitik kan på kort sigt sænke arbejdsløsheden under u^*, men stigende inflation gør en sådan politik uholdbar på længere sigt. Ligevægtsledigheden u^*, der ofte benævnes `naturlig arbejdsløshed' eller `NAIRU', må i stedet påvirkes via strukturpolitik: Ændringer i de institutionelle parametre x og z kan evt reducere u^*.

Afsnit 3: Dansk empiri - ADAM og SMEC

Den danske debat om strukturarbejdsløshed knytter an til analysen i afsnit 2. Økonomiministeriet definerer explicit strukturledigheden som [1]

> det laveste niveau for ledigheden, ved hvilket der ikke opstår accelererende inflation og lønudvikling (Økonomisk Oversigt, august 1995, s. 114)

og konkluderer, at eftersom

---

[1] Det kan være svært at holde styr på de afledede. En forventningsudvidet Phillips-kurve med en traditionel læreproces giver anledning til stigende (aftagende) inflation når ledigheden er under (over) ligevægtsniveauet. Stigende inflation svarer til accelererende priser. En NAIRU (`non-accelerating inflation rate of unemployment') burde således retteligen kaldes en NIIRU (`non-increasing inflation rate of unemployment') eller evt NAPRU (`non-accelerating price rate of unemployment'). Tilsvarende mener Økonomiministeriets økonomer og DØR formodentlig stigende inflation og ikke accelererende inflation i nedenstående citater.

> "udviklingen i lønnen er et afgørende element i vurderingen af niveauet for den strukturelle ledighed, er det klart, at forholdene på arbejdsmarkedet må stå i centrum" (Økonomisk Oversigt, august 1995, s.122).

Finansredegørelsen fra 1993 nævner (boks 6.2, s.187) NAIRU definitionen som én ud af fire definitioner af begrebet strukturledighed men konkluderer, at på langt sigt vil de fire strukturledighedsbegreber "alle antage den *samme værdi*" (fremhævelse i originalen). Det økonomiske Råds Formandskab hævder, at "en fortsat nedbringelse af ledigheden [kan] kun opnås, hvis der gribes ind over for strukturproblemerne på arbejdsmarkedet", men pointerer, at dette ikke indebærer, "at de danske lønninger skal sænkes drastisk. Kravet er alene, at ledigheden skal kunne nedbringes, uden at det fremkalder accelererende løninflation" (DØR (1995, s. 67)).[2]

Diagnosen bakkes op med beregninger og simulationer på SMEC og ADAM. Disse modeller, der "i en forholdsvis kompakt form er resultatet af mange års kortlægning af de centrale makroøkonomiske sammenhænge" (From (1994, s.5)) sikrer konsistens i beregningerne og "er med til at fremme *objektiviteten*, således at forudsigelser og økonomisk-politiske vurderinger bliver mere gennemskuelige. Makroøkonometriske modeller fremmer således mulighederne for åbent at diskutere de *forudsætninger*, der altid ligger bag økonomers vurderinger og beregninger" (From (1994, s.5; fremhævelser i originalen)).

Specifikationen af SMEC og ADAM og modellernes grundlæggende egenskaber beskrives i From (1994) og Smidt (1993). Disse beskrivelser lægger stor vægt på netop modellernes demonstration af strukturpolitikkens nødvendighed og efterspørgselspolitikkens begrænsninger. I From's (1994) beskrivelse af SMEC anføres det således, at en varigt øget beskæftigelse kan opnås "via *strukturpolitik* i form af ændringer i arbejdsmarkedets fleksibilitet, arbejdsudbuddet, arbejdsløshedsunderstøttelsens kompensationsgrad mv. ... I modsætning til

---

[2] Det skal dog bemærkes, at nogle of de tidligere DØR rapporter ikke på samme måde indentificerede strukturledighed med NAIRU begrebet, jvf. fodnote 6 nedenfor.

strukturpolitik er det kun muligt *midlertidigt* at øge den samlede aktivitet og beskæftigelse ved en *permanent* forøgelse af den indenlandske efterspørgsel ved f.eks. en ekspansion af finanspolitikken" (s.16-18; fremhævelser i originalen). Heller ikke en devaluering af den effektive kronekurs har varige effekter på beskæftigelsen, idet "der efter 5 års forløb stort set ikke vil være nogen beskæftigelseseffekt tilbage" (s.133).

Forskelle i de grundlæggende antagelser leder naturligt til uenighed om konklusionerne. En egentlig, ekstern kritik af modellerne ligger imidlertid udenfor rammerne af denne artikel. Formålet her er meget mere begrænset. Lad os tage SMEC og ADAM på ordet og antage, at (en af) modellerne giver en nøjagtig beskrivelse af den danske økonomi. Denne (måske tvivlsomme) antagelse levner stadig mulighed for en intern kritik: Har ADAM og SMEC rent faktisk de implikationer de normalt tillægges? Svaret er nej.

Løndannelsesrelationen er den centrale i denne forbindelse. Begge modeller tager udgangspunkt i en såkaldt `right-to-manage' model og når frem til praktisk taget enslydende specifikationer af relationen:

$$\hat{w} = \{1.50 + 0.23 \log y - 0.22 \log(w/p) - 0.05 \log(1-b)\} - 1.05\, u + 0.58\, \pi \qquad (6)$$

$$\hat{w} = \{-0.06 - 0.15 \log (w/(py)) + 0.17\, b\} - 0.76\, u + 0.41\, \pi \qquad (7)$$

hvor notationen ^ angiver vækstrater (dvs $\hat{w}$ udtrykker løninflationen), y er arbejdsproduktiviteten, b dagpengenes kompensationsgrad og p prisen på indenlandsk produktion. Ligning (6)-(7) beskriver lønrelationerne i SMEC henholdsvis ADAM.[3]

Outputprisen p bestemmes i begge modeller ved at multiplicere enhedsomkostningerne med en konstant markup faktor. Lønandelen w/(py) bliver dermed en funktion af

---

[3] I opskrivningen af ADAM-relationen er for simpelheds skyld udeladt tre forklarende variable (ændringer i de direkte skatter, vækstraten i timeproduktiviteten og ændringer i forholdet mellem forbruger og outputpriser). De tre variable er irrelevante i denne forbindelse (og de estimerede koefficienter iøvrigt også insignifikante). I begge specifikationer indgår nogle af de forklarende variable med et lag.

lønomkostningernes andel af de samlede enhedsomkostninger. I en langtløbsligevægt må denne andel antages konstant, og vi får dermed

$$\hat{w} = \pi + \hat{y} \tag{8}$$

Med brug af ligning (8) og under antagelse af en konstant produktivitetsvækst kan de to lønrelationer omskrives til

$$\pi = \phi(m, n, b, y) - 1.05\ u + 0.58\ \pi \tag{9}$$

$$\pi = \psi(m, n, b) - 0.76\ u + 0.41\ \pi \tag{10}$$

hvor m og n betegner hhv markup faktoren og lønomkostningernes andel af enhedsomkostningerne.

Sammenlignes ligning (9)-(10) med NAIRU-ligningen (5) og ligevægtsantagelsen $\pi^e=\pi$, ses det umiddelbart, at parametrene (x,z) i de to modeller udgøres af markup faktoren, lønomkostningernes andel af enhedsomkostningerne, dagpengenes kompensationsgrad og (for SMEC's vedkommende) produktivitetsniveauet. En afgørende forskel mellem (9)-(10) på den ene side og (5) på den anden er højreside-koefficienten til π: I ligning (5) er koefficienten 1, mens den i de to estimerede ligninger ligger på ca 1/2. Standardafvigelsen opgives i både SMEC og ADAM til 0.12, så koefficienterne er signifikant mindre end 1 i begge modeller. Ligningerne (9) og (10) definerer dermed ikke en NAIRU. I stedet beskriver de et traditionelt Phillips kurve trade-off mellem inflation of beskæftigelse. En simpel omskrivning af (9) hhv (10) giver

$$\pi = 2.38\ \phi(m, n, b, y) - 2.50\ u \tag{11}$$

$$\pi = 1.69\ \psi(m, n, b) - 1.29\ u \tag{12}$$

Ifølge SMEC vil en permanent nedbringelse af arbejdsløsheden med et procentpoint på langt sigt give en forøgelse af inflationen med 2.5 procentpoint; ADAM sætter inflationsomkostningerne til kun godt det halve.

Ovenstående argument betyder selvsagt ikke nødvendigvis, at en permanent reduktion

af arbejdsløsheden kan opnås alene ved brug af finanspolitikken. Som illustreret af utallige modelkørsler og beskrevet af utallige rapporter, så vil effekterne af en given, permanent finanspolitisk lempelse hurtigt fortage sig. Den forøgede lønstigningstakt slår ud i højere priser, forringet konkurrenceevne og faldende nettoeksport.[4] Alt dette har intet at gøre med NAIRU-teori, naturlig arbejdsløshed eller strukturledighed, og der er en simpel løsning på problemet: Det opstår som følge af den faldende konkurrenceevne overfor udlandet, og det kan imødegås via justeringer i valutakursen.

Har simulationer med ADAM og SMEC ikke dokumenteret det nytteløse i devalueringer? Viser beregningerne ikke entydigt, at en devaluering på langt sigt blot giver øget inflation? Jo, det er ganske vist. En éngangs devaluering kan ikke på langt sigt forbedre konkurrenceevne og beskæftigelse. En konstant konkurrenceevne forudsætter, at de valutakursjusterede danske outputpriser stiger med samme vækstrate som de udenlandske. For en given fastholdt valutakurs og en given produktivitetsudvikling definerer konkurrenceevnebetingelsen sammenholdt med langtløbs-Phillipskurverne (11)-(12) dermed en ligevægtsledighed u* (som funktion af udlandets inflation, produktivitetsvæksten og de i ϕ hhv ψ indgående variable). En devaluering betyder på kort sigt en forbedret konkurrenceevne, men hvis u som følge heraf falder under u* igangsættes en inflationsproces, som udhuler konkurrencefordelen. Hvis u forsøges fastholdt under u*, vendes den oprindelige konkurrencefordel til et stadig større konkurrencemæssigt handicap: Den relative pris på danske varer målt i fælles valuta vil være voksende.[5]

---

[4] Denne udvikling vil også påvirke lønomkostningernes andel af enhedsomkostningerne; parameteren n i (11)-(12) vil have en tendens til at stige.

[5] Ligevægtsledigheden u* afhænger bl.a. af lønomkostningernes andel af enhedsomkostningerne (jf. ligning (11)-(12)). Hvis den hjemlige inflation overstiger udlandets vil denne andel være stigende og u* vil falde. For en fastholdt ledighed $\underline{u}$ vil der derfor, inden for visse grænser, gælde, at u* konvergerer mod $\underline{u}$ (jf. Harck (1995)). Denne endogenitet af u*

Hvordan omgås dette `problem'? Svaret er ligetil. En øget inflation er prisen for at opnå en sænkning af ledigheden, og skal konkurrenceevnen fastholdes, må denne øgede inflation selvsagt opvejes af en konstant deprecieringsrate: Hvis den hjemlige inflation er 10% højere end udlandets, kræves der en årlig depreciering på 10%. Vil en sådan depreciering ikke puste yderligere til inflationsbålet og føre til en uholdbar udvikling med stadigt stigende inflation? Hvis koefficienten til π^e i lønrelationen havde været én, så jo. Men det er den ikke i ADAM og SMEC. ADAM og SMEC definerer ikke en NAIRU, og blot man sørger for at koordinere efterspørgsels- og valutakurspolitikken, kan der opnås varige forbedringer af beskæftigelsessituationen uden betalingsbalanceproblemer.

Konklusionen kan også formuleres således. Hvis man tror på ADAM og SMEC, så opstår det såkaldte strukturproblem udelukkende som en konsekvens af valutakurspolitikken. Vi har valgt at føre fastkurspolitik i forhold til en økonomi -- den tyske -- med meget lav inflation. Vi har dermed også indirekte valgt, hvor på Phillips kurven den danske økonomi skal placeres: Fastkurspolitikken kræver, at den danske inflation er lig den tyske (på langt sigt). Kurspolitikken har lukket den frihedsgrad, som blev åbnet med eksistensen af en traditionel, ikke-lodret Phillipskurve.[6]

---

betyder ikke, at en engangsdevaluering kan give en forbedret konkurrenceevne på langt sigt og dermed muliggøre en permanent lavere ledighed med et uændret forløb for betalingsbalancen.

[6] Formuleringen i nogle af de tidligere DØR rapporter er konsistente med denne konklusion. F.eks. introducerer juni-rapproten fra 1988 de to kapitler om arbejdsmarkedsforhold med flg. formulering:

> Hensynet til betalingsbalanceudviklingen og til fastkurspolitikkens troværdighed medfører, at en stram styring af den indre efterspørgsel er nødvendig også i årene fremover. Den generelle penge- og finanspolitik kan derfor ikke i nogen større udstrækning samtidig varetage beskæftigelseshensyn. Dette indebærer, at arbejdsmarkedet får et hovedansvar for beskæftigelsen, og det er derfor af væsentlig interesse, hvordan arbejdsmarkedet fungerer i relation til denne opgave. (s. 57; mine fremhævelser)

Den valutapolitiske baggrund for `strukturledigheden' er gledet ud i den seneste DØR rapport

Det bør afslutningsvist påpeges, at selv hvis fastkurspolitikken overfor D-marken anses for urokkelig, så er arbejdsmarkedsinstitutionerne ikke de eneste, der påvirker u*. Der er andre former for `strukturpolitik'. Et oplagt område er konkurrenceforholdene på varemarkederne. Virksomhedernes markup påvirker ifølge lønrelationerne i SMEC og ADAM u* direkte. Lønandelen har de seneste år været faldende, og er idag ca 7 procentpoint under niveauet i 1980 (DØR (1995, s. 61)). DØRs eneste kommentar til denne udvikling er, at beskæftigelsesstigningen og lønstigningstakten i fremskrivningen ikke er "tilstrækkelig til at hæve lønkvoten fra sit nuværende lave niveau. Lønkvoten vil stige lidt fra 1994 til 1995, men denne stigning vil blive vendt til et fald de efterfølgende år, jf. figur II.13". Der gøres ikke opmærksom på, at ændringer i lønkvoten kan påvirke beskæftigelsen: En øget konkurrence på varemarkedet og en tilbagevenden til lønandelen fra 1980 ville i henhold til både ADAM og SMEC reducere u* med ca 2.5 procentpoint.

Afsnit 4: Andre argumenter og teoretiske innovationer

Geografiske forskelle

Amtsdata for ledighed og lønændring anvendes af både DØR (1995) og Økonomiministeriet (1995) som dokumentation for strukturproblemerne. DØR (1995) præsenterer det empiriske materiale i to figurer (figur II.11 og II.12, s. 59-60), og konkluderer (s. 59) at:

> Alt i alt må de store regionale forskelle i ledigheds- og lønudvikling opfattes som et udtryk for strukturproblemerne på det danske arbejdsmarked

Den bagvedliggende analyse er imidlertid ikke klar. Der argumenteres for, at udviklingen i Nordjyllands Amt samt Københavns og Frederiksberg kommuner

> tyder på betydelige strukturelle problemer. Til gengæld har Ribe amt haft en lavere lønstigningstakt, end man skulle forvente, givet amtets faldende og lave ledighed (s. 59).

---

til fordel for en NAIRU fortolkning.

Nordjylland og København indicerer mao strukturproblemer, fordi de ikke udviser den lave lønstigningstakt, som man udfra en Phillips kurve betragtning ville have forventet, mens Ribe tilsyneladende peger i modsat retning, fordi amtet heller ikke udviser den lønstigningstakt, man ville have forventet udfra en Phillipskurve tankegang. Om det er afvigelserne fra Phillipskurven eller overensstemmelse med Phillips kurven, der indicerer strukturproblemer, fremgår ikke klart af argumentationen.

Skal amtsdata bruges som indikator på arbejdsmarkedets fleksibilitet, bør man gøre sig klart, hvordan en evt manglende fleksibilitet kan forventes at manifestere sig i data. Strukturproblemer og manglende mobilitet kan føre til en regional segmentering af arbejdsmarkedet. Hvis virksomhederne, som efterspørgere på arbejdsmarkedet, også udviser ringe mobilitet kan resultatet blive stærke regionale afvigelser i lønniveauerne (efter korrektion for forskelle i arbejdsstyrkens sammensætning). De to figurer siger intet om dette spørgsmål. Der fokuseres i stedet på lønstigningstakten, som må forventes at være påvirket af kortløbstilpasninger til en evt niveau-uligevægt i foregående perioder. Hvis man imidlertid ser bort fra denne komplikation, vil et fleksibelt arbejdsmarked været kendetegnet ved en relativt homogen lønudvikling, og specielt af fraværet i data af en traditionel aftagende Phillips relation. Skal man karakterisere Figur II.11 må det netop være fraværet af en klar invers sammenhæng mellem ledighed og lønstigningstakt. Forskellene i lønstigningstakt er ganske moderate (under hensyntagen til de store forskelle i ledighed), og hvis man fjerner et enkelt eller to, geografisk yderligtliggende amter (Ringkøbing og Viborg), ser der ligefrem ud til at være en positiv sammenhæng mellem ledighed og lønstigningstakt. Så hvordan kan figuren summarisk fortolkes som udtryk for store strukturproblemer på arbejdsmarkedet?[7]

---

[7] Det kan i denne forbindelse nævnes, at DØR's daværende formandsskab i undersøgelsen i november-rapporten fra 1992 af mobiliteten på arbejdsmarkedet konkluderede, at der ikke på det danske arbejdsmarked var tegn på "væsentlige hindringer for mobilitet på tværs af erhverv

Figur II.12 viser heller ikke noget klart og entydigt billede. En partiel regression vil vise en svagt positiv sammenhæng mellem ledighedsfald og lønstigning. Men resultatet afhænger igen kraftigt af geografiske yderområder (specielt Ringkøbing og Viborg). Desuden bør man selvfølgelig ikke lade sig stille tilfreds med en partiel analyse, hvis man mener, at både ledighedsfaldet og -niveauet har betydning. Det umiddelbart mest interessante ved figur II.12 er dermed den implicitte accept af muligheden for hysterese, en mulighed der tendentielt øger efterspørgselspolitikkens betydning på langt sigt.

Realløns Phillipskurver

Udviklingen i reallønnen tages undertiden som bevis på strukturproblemerne på arbejdsmarkedet. DØR (1995, s. 67) noterer sig f.eks. at

> reallønsudviklingen i 1990'erne ved en ledighed på næsten 350.000 personer var højere end i slutningen af 1970'erne ved en ledighed under 200.000, jf. figur II.16. Hverken stigningen i ledigheden eller det høje niveau for ledigheden i 1990'erne har resulteret i reallønsfald for de beskæftigede. Det indicerer, at reallønnen er meget ufølsom overfor høj ledighed.

Denne reallønsudvikling knyttes direkte til de "stigende strukturproblemer på arbejdsmarkedet". Det diskuteres imidlertid ikke nærmere i rapporten, hvorledes reallønsudviklingen afspejler strukturproblemerne. Det diskuteres heller ikke, hvorvidt reallønsudviklingen indeholder information, som ikke fremgår af udviklingen i pengelønningerne. Men ikke-fagøkonomer kan næppe undgå at opfatte materialet som et nyt argument, ikke blot for eksistensen af strukturproblemer på arbejdsmarkedets udbudsside, men for en forværring af disse strukturproblemer: Trods den øgede ledighed er reallønnen i 1990erne steget lige så meget som

---

og sektorer" (DØR, 1992, s. 143). Mere generelt argumenteredes der for, at med udgangspunkt i Beveridgekurven "er der ikke således ikke grundlag for at antage, at stigende mismatch problemer på det danske arbejdsmarked kan forklare nogen væsentlig del af den høje ledighed" (p.121).

tidligere.

Denne fortolkning er der ikke belæg for. Rapportens observationer er i bedste fald irrelevante, og det implicitte forsøg på en umiddelbar kobling mellem realløn og problemer på arbejdsmarkedet er misvisende. På langt sigt afspejler den realiserede realløn tre forhold: ændringer i virksomhedernes markup adfærd, skift i lønningernes andel af enhedsomkostningerne, og produktivitetsændringer. På kort sigt kommer dertil fluktuationer som følge af eksistensen af lags i de forskellige adfærdsrelationer.

Hvis reallønsudviklingen skal henføres til løndannelsen er den interessante faktor lønningernes andel af enhedsomkostningerne. Hvis vi ser bort fra tekniske ændringer, bestemmes denne andel af den danske pengelønsudvikling sammenholdt med udlandets inflation og udviklingen i den effektive valutakurs. Reallønsudviklingen giver med andre ord en sløret afspejling af ændringer i lønningernes andel af de enhedsomkostninger, som igen er et sløret billede af udviklingen i de danske pengelønninger. Det er denne pengelønsudvikling, der med rimelighed kan henføres til arbejdsmarkedsstrukturerne. Pengelønsbestemmelsen beskrives i ADAM og SMEC af de løndannelsesrelationer, vi allerede har diskuteret.[8] Der er ifølge dokumentationsmaterialet i Smidt (1993) og From (1994) ikke tegn på, at disse relationer har udvist skift i den betragtede periode. Hvorfor så den tilsyneladende forværring af strukturproblemerne? Skiftet i realløns-Phillips kurven afspejler kortløbs-`støj' samt forskelle mellem 1970erne og 1990erne med hensyn til bl.a. udlandets inflation og ændringsraten i den effektive valutakurs.

Afsnit 5: Afsluttende bemærkninger

---

[8] En alternativ lønrelation med en entydig NAIRU ville imidlertid ikke gøre realløns-Phillips kurven mere interessant og oplysende.

Dette indlæg har et meget begrænset sigte. Der hersker tilsyneladende en næsten total enighed blandt politikere og økonomer om efterspørgselspolitikkens begrænsninger og den centrale betydning af arbejdsmarkedets strukturproblemer. Denne enighed kunne give anledning til en formodning om eksistensen af en overvældende empirisk og teoretisk dokumentation for disse konklusioner. Dette er, så vidt jeg kan se ikke tilfældet.

Jeg har argumenteret for følgende fire punkter:

-- De modeller, der normalt anvendes i vurderingen af den økonomiske politik har ganske andre implikationer end dem, der normalt pointeres. Begreber som "strukturledighed" finder ingen dækning i ADAM og SMEC.

-- Hvis man tror på ADAM og SMEC, så kan beskæftigelsesproblemet løses permanent og uden afledede betalingsbalanceproblemer ved brug af finans- og valutakurspolitik.

-- Selv hvis fastkurspolitikken anses for hellig, er der ikke teoretisk belæg for at identificere det deraf opståede "strukturproblem" med arbejdsmarkedet. Strukturændringer på andre områder, herunder forholdene på varemarkederne, påvirker den (kursregime-betingede) ligevægtsledighed.

-- Mange af de hyppigt fremførte supplerende argumenter for strukturproblemerne på arbejdsmarkedet er irrelevante eller misvisende.

For en sikkerheds skyld skal det pointeres, at udgangspunktet for denne artikel er de forskellige organisationers eget erklærede modelgrundlag. Der er dermed ikke taget stilling til bæredygtigheden af dette grundlag. En mere grundlæggende diskussion af modellerne ligger uden for artiklens rammer og er i denne forbindelse irrelevant. Irrelevant er også -- i denne forbindelse -- spørgsmålet om, hvorvidt der måtte findes alternative begrundelser for fokuseringen på "arbejdsmarkedets strukturproblemer". Og selvfølgelig indebærer analysen ikke,

at ændringer i arbejdsmarkedsstrukturen ingen virkninger har.[9] Artiklens pointe er alene inkonsistensen i de faktisk præsenterede analyser og anbefalinger.

En yderligere præcisering er måske rimelig. En model som SMEC er resultatet af et langvarigt modelarbejde, i dette tilfælde foretaget i DØR's Sekretariat. Modellen udvikles og modificeres løbende, men det skiftende formandsskab for DØR er selvfølgelig ikke bundet til SMEC. Formandsskabet kan og bør inddrage anden forskning, både teoretisk og empirisk. Samme bemærkninger gælder brugerne af ADAM. Argumentet er derfor ikke, at alle analyser bør være konsistente med SMEC og/eller ADAM. Pointen er alene, at den kraftige fokusering på `arbejdsmarkedets strukturproblemer' kræver en argumentation. Det påstås ofte, at ADAM og SMEC giver en sådan begrundelse (f.eks. DØRS' egen beskrivelse af SMEC og dens implikationer, From (1994)). Denne påstand er fejlagtig. Og hvis ikke begrundelsen kan findes i de eksisterende makroøkonometriske modeller, så bør der fremlægges en alternativ argumentation. Specielt i betragtning af spørgsmålets vigtighed forekommer det noget ejendommeligt, at (næsten) alle tilsyneladende er blevet enige om konklusioner uden dækning i de fremlagte modeller.

[9] Som påpeget af en referee diskuterede man allerede i 1960erne mulighederne for via strukturpolitik at flytte Phillipskurven.

Litteratur

Det Økonomiske Råd (1988) Dansk Økonomi, Juni 1988, København.

Det Økonomiske Råd (1992) Dansk Økonomi, November 1992, København.

Det Økonomiske Råd (1995) Dansk Økonomi, Forår 1995, København.

Finansministeriet (1993) Finansredegørelse 93, København

From, Bertil (red) (1994) SMEC - modeldokumentation og beregnede virkninger af økonomisk politik, Det økonomiske Råds Sekretariat, København.

Harck, Søren (1995) "Lidt om DØRS' selvforståelse: om lønrelationerne i SMEC". Mimeo.

Smidt, John (red) (1993) ADAM - en model af dansk økonomi, oktober 1991, Danmarks Statistik, København.

Økonomiministeriet (1995) Økonomisk Oversigt, august 1995, København.